

УДК 330.13.009.12

DOI: 10.31651/2076-5843-2018-3-38-46

МІЩУК Євгенія Володимирівна,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри обліку, оподаткування,

публічного управління та адміністрування,

Криворізький національний університет,

м. Кривий Ріг, Україна

ORCID ID: 0000-0003-4145-3711

tdutybz.077@gmail.com

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ: ГЕНЕЗИС ПОНЯТТЯ

Розглянуто зародження поняття «економічна безпека конкурентного статусу». Для його аналізу використано дескриптивний підхід. Досліджено дефініції терміну «конкурентний статус» з урахуванням їх хронології. Обґрунтовано відсутність еволюції поглядів на даний термін. Доповнено класифікацію підходів до розуміння сутності конкурентного статусу. Запропоновано визначення економічної безпеки конкурентного статусу. Удосконалено її ієрархічні рівні.

Ключові слова: боротьба; захист; ієрархія; економічна безпека; класифікація; конкурентоспроможність; стан; статус; суперництво.

Постановка проблеми. Реалії сучасних умов господарювання впливають на розширення кола об'єктів небезпек та загроз, що виступають одночасно об'єктами захисту. До таких об'єктів належить і економічна безпека конкурентного статусу, дуальність якої пролягає через площину необхідності забезпечення її захисту для функціонування в умовах конкуренції, а з іншого боку, підвищений конкурентний статус породжує нові небезпеки, супроводжується новими загрозами, реалізація негативного впливу яких знижує економічну безпеку. Водночас багатогранність та різноманітність дефініцій таких понять як «економічна безпека» та «конкурентний статус» генерують потребу в подальшій розробці та вдосконаленні поняття «економічна безпека конкурентного статусу» з урахуванням змін теоретико-методичних підходів, методології та поглядів сучасних науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням економічної безпеки та конкурентоспроможності підприємства приділено достатньо уваги, більше сотні робіт з'явилися за даними напрямками тільки за останні кілька років. Водночас зв'язок між цими поняттями досліджується не в кожній роботі. Слід виділити науковців В. В. Белокурова, Т. Б. Ігнашкіну, А. Л. Шатохіна, Є. В. Міщук [1], К. В. Орехова [30] та інших, які зробили спробу віднайти взаємозв'язок між економічною безпекою та конкурентоспроможністю. Проведений нами аналіз сучасних наукових доробок показав, що не дивлячись на те, що поняття «конкурентний статус» використовуються в переважній більшості робіт, присвячених питанням конкурентоспроможності [1], проте увагою науковців розкриття його суті обділене, а подекуди й зовсім не висвітлено. З огляду на специфіку тематики даної роботи, серед наукових напрацювань слід відзначити дослідження І. Ансофа [4 – 5], який започаткував дослідження конкурентного статусу підприємства. Серед сучасників найбільшу увагу саме конкурентному статусу приділено науковцями М. А. Шароватовим [14], В. В. Холодом [21], Ю. В. Герасименко та А. В. Бондаренко [23], О. Ю. Терованесовою [26; 28], Б. І. Яценко [27], Л. Д. Павловською та О. В. Косовичем [29; 32]. Разом із цим, практично новим і не розробленим для системи понятійно-категоріального апарату теорії безпекології можна вважати термін «економічна безпека конкурентного статусу».

Мета та завдання дослідження. Метою статті є дослідження поняття «економічна безпека конкурентного статусу» та його місця в структурі економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність поняття «економічна безпека конкурентного статусу» можна розглядати з позиції дескриптивного підходу, при якому джерелом розуміння цього поняття є його складові: «економічна безпека» та «конкурентний

статус». При цьому слід відмітити, що ґрунтовне дослідження зв'язку між економічною безпекою підприємства та його конкурентоспроможністю проведене нами в роботі [1, с.46-72]. Тому в даній роботі більший акцент зробимо на з'ясуванні суті терміну «конкурентний статус».

Розглянемо спочатку лексичне значення слів – складових терміну, що досліджується: «конкурентний» та «статус» згідно академічного тлумачного словника української мови:

1) статус (у міжнародному праві) – це становище, стан; крім цього – це певний стан чого-небудь [2, с.671];

2) конкурентний – це прикметник від іменника «конкуренція» [3, с.261], а конкуренція має кілька значень, серед яких: суперництво в якій-небудь галузі, боротьба за досягнення кращих наслідків; змагання; боротьба між приватними підприємцями за вигідніші умови виробництва й збуту товарів при товарному виробництві; боротьба між капіталістами за найбільші прибутки [3, с.261].

Отже, прийнятним у нашому дослідженні є розуміння під статусом поняття «стан». При поєднанні обох слів у єдиний термін згідно їх початкових лексичних значень слід урахувати, що слово «конкурентний» є прикметником, тобто частиною мови, яка виражає ознаку предмета, а предметом при цьому виступає іменник «статус», тобто «стан». Стосовно іншого слова – іменника «боротьба», що відповідає дієслову «боротися» слід підкреслити, що в українській мові на його основі не утворюють дієприкметник чи прикметник, а використовують, найчастіше, підрядні означальні речення у такому контексті: «такий, що бореться». У поодиноких працях неекономічного спрямування використовується слово «боротьбиський», яке, імовірно, є сленгом. На цій підставі вважаємо, що термін «конкурентний статус» з урахуванням семантичної та морфологічної позиції більш вдало характеризується як «суперницький стан».

Розглянемо існуючі визначення поняття «конкурентний статус» у наукових працях за хронологією їх появи (табл. 1).

Таблиця 1

Хронологія появи визначень терміну «конкурентний статус»

Рік	Автор і джерело	Визначення терміну «конкурентний статус»
1989	І. Ансофф [4]	Поняття «конкурентний статус» підприємства як міра визначення положення підприємства в конкуренції, співвідношення фактичної й базової продуктивності використання ресурсів.
1999	І. Ансофф [5]	
	Б. Мильнер [6, с. 13]	Конкурентний статус організації – позиція організації в конкурентній боротьбі, своєрідний визначник її положення на ринку. Інтенсивність конкуренції визначається п'ятьма факторами: вхідними і вихідними бар'єрами, фазою життєвого циклу підсектора, тиском через товари – субститути; здатністю покупців дійти згоди, здатністю постачальників дійти згоди.
2002	Є.В. Лапін [7, с. 31]	Характеризує конкурентний статус як ресурсну забезпеченість та підготовленість підприємства до реалізації стратегічних цілей та завдань, ступінь освоєння ним своїх потенційних можливостей, що оцінює сприятливість умов зовнішнього середовища для створення та підтримки конкурентних переваг.
2003	В.Г. Шинкаренко, А. С. Бондаренко [8]	Конкурентний статус є передумовою для досягнення визначеного рівня конкурентних переваг; відображає умови досягнення конкурентних переваг.
	О.М. Тридід [9]	Конкурентний статус є комплексною порівняльною характеристикою підприємства відносно конкурентів, що відображає його внутрішній потенціал, позицію в конкурентних сегментах ринку й здатність утримувати її під впливом дестабілізаційних факторів зовнішнього середовища.
	В.С.Пономаренко, О.М.Тридід, М.О. Кизим [10, с. 105]	Під конкурентним статусом підприємства розуміють порівняльну характеристику стосовно основних конкурентів, внутрішнього потенціалу, конкурентної позиції в окремих сегментах ринку і спроможності підприємства протистояти впливу чинників зовнішнього середовища.

Рік	Автор і джерело	Визначення терміну «конкурентний статус»
	В.А. Василенко, Г.І. Ткаченко [11]	Конкурентний статус – це позиція щодо підприємства у споживачів, бізнес-партнерів, інвесторів, конкурентів, яка надає переваги підприємству у суперництві між суб'єктами господарювання за кращі умови використання та доступу до виробничих ресурсів заради максимізації прибутку.
2004	Ю.Б. Іванов, А.Н. Тищенко, Н.А. Дробитько, О. С. Абрамов [12, с. 61]	Визначення конкурентного статусу підприємства як оцінки положення (позиції) підприємства на ринку, яке відбиває рівень його конкурентоспроможності.
2005	І. П. Отенко, Є.О. Полтавська [13]	Конкурентний статус визначається конкурентною позицією підприємства і є передумовою для досягнення певного рівня конкурентних переваг.
	М.А. Шароватов [14]	Конкурентний статус підприємницької структури – положення діючої підприємницької структури серед конкурентів, що враховує їх потенціал та ефект від його використання і дозволяє їй стабільно отримувати підприємницький дохід, виробляючи суспільно-корисні блага.
2006	І.З. Должанський [15, с.106-110]	Конкурентний статус відображає ступінь розвитку елементів стратегічного потенціалу підприємства, тобто міру його забезпеченості ресурсами всіх видів для захоплення лідируючих позицій у галузі, для створення й підтримки на високому рівні конкурентної переваги підприємства.
	О. М. Скібіцький [16, с.99]	Конкурентний статус – це позиція фірми в конкуренції, індикатор, вимірювач стану фірми на ринку. Конкурентний статус фірми характеризує передумови досягнення фірмою того чи іншого рівня конкурентної переваги.
2008	В.В. Чернега [17]	Конкурентний статус – це статус підприємства на конкретному ринку в конкретний період часу, що зумовлюється його конкурентною позицією і можливостями для досягнення ним конкурентних переваг у майбутньому.
	Б. М. Корецький, М. І. Хопчан [18, с.40]	Існує певний ланцюжок характеристик конкурентного статусу підприємства на конкретному галузевому ринку: категорія «конкурентна позиція» є похідною характеристикою категорії «конкурентна перевага», а остання уточнює поняття конкурентоспроможності суб'єкта господарювання. Отже, аналіз конкурентоспроможності суб'єкта господарювання варто завжди починати з оцінки його конкурентних позицій.
2009	І. М. Кирчата, Г. В. Поясник [19, с. 45]	Визначають конкурентний статус як «визначене на конкретний момент часу становище підприємства на ринку, яке обґрунтоване комплексною порівняльною характеристикою стосовно реальних конкурентів та відбиває його конкурентоспроможність і конкурентну позицію».
2010	С. В.Філіппова, С.О. Черкасова [20, с.112]	Конкурентний статус характеризує передумови досягнення підприємством того чи іншого рівня конкурентної переваги, а отже являється вимірювачем конкурентної позиції підприємства на ринку.
	В. В. Холод [21]	Конкурентний статус підприємства – це конкурентний стан підприємства, який характеризується і визначається, конкурентним потенціалом, ключовими компетенціями, правами і зобов'язаннями, повноваженнями, що витікають з його бізнес-позиції на конкурентному ринку.
2011	М. М. Бурмака, Т. М. Бурмака [22, с.10]	Конкурентний статус – це комплексна порівняльна характеристика підприємства стосовно конкурентів, що відбиває його потенціал, позицію в конкурентних сегментах ринку і здатність утримувати її під впливом дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища.
	Ю. В. Герасименко, А. В. Бондаренко [23]	Конкурентний статус організації – це позиція організації в конкурентній боротьбі, своєрідний визначник її положення на ринку.
2012	Д. В. Резніченко [24, с.171-175]	Під конкурентним статусом підприємства варто розуміти досягнуту ним позицію на ринку та сформований ресурсний потенціал, які створюють можливості для подальшого функціонування підприємства задля формування нових і розвитку існуючих конкурентних переваг.
2014	В. В. Матвеев [25, с. 55 – 62]	Конкурентний статус відображає конкурентний потенціал підприємства, виступає підґрунтям для досягнення ним стратегічних конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.
	О. Ю. Терованесова [26, с. 153-158]	Конкурентний статус є результуючим елементом взаємозв'язку конкурентного потенціалу та конкурентних переваг, що є індикатором досягнення підприємством у відповідний проміжок часу певного рівня конкурентоспроможності.

Рік	Автор і джерело	Визначення терміну «конкурентний статус»
2015	Б. І. Яценко [27]	Конкурентний статус як економічна категорія означає здатність окремого суб'єкта випереджати свого суперника в досягненні поставлених цілей на конкурентному ринку. Конкурентний статус підприємства - це відносна характеристика, яка відображає інноваційні тенденції розвитку певного підприємства-виробника від виробників-конкурентів, як за ступенем задоволення власними товарами, так й за ефективністю інноваційної управлінської та виробничої діяльності.
2016	Н. В. Кузьминчук, О. Ю. Терованесова [28, с.136]	Конкурентний статус підприємства характеризує передумови досягнення того або іншого рівня конкурентної переваги, тобто головної мети конкурентної боротьби на ринку.
2017	Л. Д. Павловська, О. В. Косович [29, с.31; с.32]	Конкурентний статус – це 1) сукупність стабільних значень основних параметрів підприємства, які забезпечують йому конкурентні переваги. Такими параметрами є: висока конкурентна позиція, високий рівень освоєння потенційних можливостей щодо ефективного використання ресурсної бази, позитивний імідж у регіоні ведення бізнесу; 2) стабільність виробництва високоякісної, за доступною для населення ціною, підтвердженою оцінкою індивідів або суспільною думкою, м'ясної продукції, яка забезпечить підприємству конкурентні переваги порівняно з аналогічними підприємствами.
	К. В. Орехова [30, с. 114–119]	Конкурентний статус є комплексною порівняльною характеристикою підприємства відносно конкурентів, що відображає його внутрішній потенціал, позицію в конкурентних сегментах ринку й здатність утримувати її під впливом дестабілізаційних факторів зовнішнього середовища.

Джерело: систематизовано автором на основ аналізу праць [4 – 30]

Отже, не дивлячись на те, що перше визначення конкурентного статусу з'явилося майже тридцять років тому, науковці так і не дійшли єдиної думки щодо його сутності. Крім того, недоречно, на наш погляд, робити висновок про еволюцію поняття, оскільки існуючі дефініції конкурентного статусу у різних періодах дублюються. Наведемо приклади такого дублювання, яке водночас дозволить нам запропонувати групування існуючих трактувань, спираючись на імперативне поняття:

- як міра визначення положення підприємства в конкуренції визначається в 1989 р. в роботах [4; 5] та в 2004 р. практично ідентично (як положення підприємства на ринку, яке відбиває рівень його конкурентоспроможності) – в роботі [12, с. 61]. Зауважимо, що в цих визначеннях мова йде безпосередньо про певну міру, тобто оцінку положення підприємства, а не саме положення;
- як ототожнення безпосередньо з положенням підприємства (діючої підприємницької структури) серед конкурентів у 2005 р. в роботі [14] та конкурентним станом – в 2010 р. у роботі [21];
- як позиція підприємства в конкурентній боротьбі визначається в 1999 р. у роботі [6, с. 13] та в 2012 р. у роботі [24, с.171-175];
- як передумова для досягнення визначеного рівня конкурентних переваг трактується у в 2003 р. у роботі [8] та в 2016 р. у роботі [28, с.136];
- як комплексна порівняльна характеристика підприємства відносно конкурентів визначається у 2003 р. в роботі [9] та в 2017 р. у роботі [30, с. 114–119].

Найчастіше одним із імперативних понять, що використовується при визначенні конкурентного статусу, є позиція. Її лексичні значення можуть бути різними, зокрема такими: положення, постава тіла; поза; розташування, місцезнаходження, положення кого-, чого-небудь; становище, роль, місце кого-, чого-небудь у суспільному житті, науці, мистецтві і т. ін.; розміщення фігур у якій-небудь момент гри (в шахи, крокет і т. ін.) [31, с.815]. Наявність у наведеному переліку іменника «становище» ще раз дозволяє нам зробити висновок про доцільність трактування конкурентного статусу як певного стану.

О.В. Косович, провівши теоретичний аналіз різних позицій до інтерпретації поняття «конкурентний статус підприємства», виділив чотири підходи до його визначення [32, с.181-183]:

- 1) позиція підприємства на ринку (в конкуренції);

- 2) стан підприємства, за якого відбувається ефективне використання його потенціалу;
- 3) сукупність ринкової позиції та можливостей (потенціалу) підприємства для досягнення конкурентних переваг;
- 4) міра сприйняття підприємства зовнішнім середовищем.

Однак, на наш погляд, в основу такої диференціації, науковець поклав різні класифікаційні ознаки.

Очевидно, що в якості класифікаційних ознак ми можемо додати до вище запропонованих й інші характеристики, зокрема такі:

- з позиції ресурсного підходу: як співвідношення фактичної й базової продуктивності використання ресурсів [5], ресурсна забезпеченість [7, с. 31], міра забезпеченості підприємства ресурсами всіх видів [15, с.106];
- з позиції урахування різних видів потенціалу: внутрішній потенціал [9; 10, с. 105], стратегічний потенціал [15, с.106], потенціал конкурентів [14]; конкурентний потенціал [21; 25, с.55 – 62], потенціал без конкретизації [22, с.10], ресурсний потенціал [24, с.171-175];
- з позиції цілепокладання: створення та підтримка конкурентних переваг [7, с. 31; 8; 13; 17; 15, с.106-110; 24, с.171-175; 25, с. 55 – 62; 28, с.136; 29, с.31; с.32], протистояння чинникам зовнішнього середовища [9; 10; 30]; максимізація прибутку [11], стабільне отримання підприємницького доходу [14]; захоплення лідируючих позицій у галузі [15, с.106-110]; випередження суперника в досягненні поставлених цілей на конкурентному ринку [27]; без конкретизації мети [12, с. 61; 23].
- інші, що визначатимуться метою та завданнями дослідження.

Поняття конкурентного статусу підприємства науковець Б.І. Яценко пропонує охарактеризувати такими особливостями [27]:

- конкурентний статус не є іманентною якістю підприємства, він може бути виявлений та оцінений тільки в умовах наявності конкурентів (реальних або потенційних);
- поняття «конкурентний статус» відносне, тобто воно буде мати різний рівень стосовно різних конкурентів;
- визначається конкурентний статус підприємства продуктивністю використання залучених ним у виробничий процес ресурсів;
- рівень конкурентного статусу підприємства залежить від рівня інноваційного управління.

Разом із цим, серед наукових надбань у галузі безпекології відомі поняття «ринкової безпеки» та «ринкової складової економічної безпеки підприємства», які різні науковці найчастіше трактують як захист від неефективно обраної моделі поведінки на ринку, помилок у товарній збутовій політиці, політиці ціноутворення, виготовлення неконкурентоспроможної продукції, і цю складову економічної безпеки характеризують ступенем відповідності внутрішніх можливостей розвитку підприємства зовнішнім можливостям, які генеруються ринковим середовищем. Проте, на наш погляд, подібні трактування є не стільки дискусійними, скільки суперечливими з точки зору їх подальшої імплементації до теорії й методики оцінювання та забезпечення указаної складової безпеки. Даний погляд обумовлений тим, що захист ми вважаємо процесом, а тому відповідним має бути методичний інструментарій оцінювання ринкової безпеки як процесу. Однак при вищенаведеному визначенні у якості показників оцінювання найчастіше використовуються статичні показники, складові яких оцінюються на конкретний момент часу.

Отже, вважаємо певним упущенням наявність в існуючих працях протиріччя, яке полягає у застосуванні до визначення конкурентного статусу процесного підходу, а при його оцінюванні – статичного.

Крім того, важливо відзначити другу частину визначення конкурентного статусу, наданого колективом науковців на чолі з В.С.Пономаренко: як спроможності підприємства протистояти впливу чинників зовнішнього середовища [10, с. 105]. Дане визначення хоча й було надане ще в 2003 р., проте подальшого розвитку не отримало. Водночас, як нами показано в роботі [1, с.46-72], протистояння загрозам або чинникам як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, є однією із характеристик економічної безпеки. При цьому, за

певних умов, подій та обставин при зміні ієрархії цілей підприємства, дана характеристика дозволяє трансформуватися конкурентоспроможності в економічну безпеку, і навпаки.

Відтак, уточнюючи визначення економічної безпеки конкурентного статусу зі статичного підходу, на нашу думку, доцільно розглядати її як такий суперницький економічний стан підприємства, при якому досягається заданий рівень економічних результатів усіх видів (у класичному та нетрадиційному розумінні), вільно реалізуються не тільки його економічні інтереси коротко-, середньо- та довгострокового характеру незалежно від впливу чинників внутрішнього й зовнішнього середовищ та дій стейкхолдерів будь-якої групи, але й інтереси персоналу та власників цього підприємства; при цьому передбачається, що усі види ресурсів використовуються ефективно, підприємство здатне й спроможне протистояти наслідкам реалізації негативних впливів різного походження без утиску поточних та стратегічних економічних інтересів. Оскільки сутність економічної безпеки є триединою, що включає в себе також імперативне поняття «процес», то з позиції процесного підходу також можна й доцільно досліджувати економічну безпеку конкурентного статусу, що є напрямком нашого подальшого дослідження.

Б.І. Яценко відмічає, що залежно від об'єкта застосування терміну, що аналізується, розрізняють «конкурентний статус національної економіки», «конкурентний статус продукції», «конкурентний статус підприємства», «конкурентний статус галузі» тощо [27]. З урахуванням цього вважаємо, що конкурентний статус має власну ієрархію, рівні якої здійснюють взаємний вплив один на одного, а також на рівні, що не обов'язково розташовані безпосередньо вище або нижче, а містяться через кілька рівнів до чи після «базового»:

1. Глобальний конкурентний статус.
2. Міжнародний конкурентний статус.
3. Національний конкурентний статус.
4. Конкурентний статус регіону.
5. Конкурентний статус підприємства.

Відтак на конкурентний статус підприємства впливає не тільки і не стільки конкурентний статус регіону, але й глобальний та міжнародний конкурентні статуси, і навпаки.

Відповідно, пропонуємо диференціювати рівні економічної безпеки конкурентного статусу, які аналогічним чином здійснюють взаємний вплив:

1. Глобальна економічна безпека конкурентного статусу.
2. Міжнародна економічна безпека конкурентного статусу.
3. Національна економічна безпека конкурентного статусу.
4. Регіональна економічна безпека конкурентного статусу.
5. Зовнішня економічна безпека конкурентного статусу підприємства.
6. Внутрішня економічна безпека конкурентного статусу підприємства.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, економічну безпеку конкурентного статусу як комплексне поняття доцільно розглядати одночасно зі статичного та з процесного підходів. Економічна безпека конкурентного статусу як комплексне поняття відбиває суперницький економічний стан та відповідні процеси не тільки на рівні підприємства, але й мезо- та макрорівні. Проведення безумовно значущих досліджень сучасних науковців не виключає потреби в подальшому висвітленні важливих питань щодо процесів та ресурсного забезпечення заданого рівня конкурентного статусу підприємств крізь призму його економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми сучасного менеджменту: монографія / Л.М. Варава, Є.В. Афанасьєв, Є.В. Мішук та ін. / за заг. ред. д.е.н., проф. Л.М. Варава. – Кривий Ріг : Вид. Р.А. Козлов. – 2018. – 203 с.
2. Словник української мови: в 11 томах. – 1978. – Том 9. – С. 671.
3. Словник української мови: в 11 томах. – 1973. – Том 4. – С. 261.
4. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М.: Экономика, 1989. – 520 с.
5. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф. – СПб. : Питерком, 1999. – 416 с.
6. Мильнер Б. Теория организации / Б. Мильнер – М.: Инфра-М, 1999. – 316 с.

7. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия: монография / Е. В. Лапин // Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 310 с.
8. Шинкаренко В.Г. Управление конкурентоспособностью предприятия / В. Г. Шинкаренко, А. С. Бондаренко. – Харьков: Изд. ХНАДУ, 2003. – 188 с.
9. Тридід О.М. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи / О.М. Тридід. - Автореф. на здоб. наук. ступ. д. е. н. – Донецьк: ДНУ, 2003. – 32 с.
10. Пономаренко В.С., Тридід О.М., Кизим М.О. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія. – Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2003. – 328 с.
11. Василенко В.А. Стратегічне управління: навч. посіб. / В.А. Василенко, Г.І. Ткаченко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 396 с.
12. Иванов Ю.Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия / Ю. Б. Иванов, А. Н. Тищенко, Н. А. Дробитько, О. С. Абрамов. - Х.: ХНЕУ, 2004.- 256 с.
13. Отенко І. П. Управління конкурентними перевагами підприємства : монографія / І. П. Отенко, Є. О. Полтавська. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2005. – 212 с.
14. Шароватов М. А. Формирование и оценка конкурентного статуса действующих предпринимательских структур / М.А. Шароватов. – Автореф. дис. на соискание ученой степени к. эконом. наук. - специальность 08.00.05 - Экономика и управление народным хозяйством: предпринимательство. – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский государственный инженерно-экономический университет, 2005. – 19 с.
15. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посібник / І.З. Должанський, Т.О. Загорна. – К.: ЦНЛ, 2006. – 384 с.
16. Скібіцький О. М. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. / О. М. Скібіцький. – К.: ЦНЛ, 2006. – 312 с.
17. Чернега В.В. Конкурентостійкість підприємств та механізмів її забезпечення: монографія / В.В. Чернега; [відповід. ред. О.Д. Гудзинський]; Київський національний ун-т технологій та дизайну, Ін-т підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – К.: ІПК ДСЗУ, 2008. – 235 с.
18. Корецький Б. М. Засади побудови алгоритму методики оцінки конкурентних позицій суб'єкта господарювання у транзитивній економіці / Б. М. Корецький, М. І. Хопчан // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 5. – С. 39–44.
19. Кирчата І.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі : монографія / І. М. Кирчата, Г. В. Поясник. – Харків: ХНАДУ, 2009. – 160 с.
20. Філіппова С.В. Оцінювання та аналіз конкурентоспроможності промислових підприємств як основні функції управління процесом її організаційно-економічного забезпечення / С.В. Філіппова, С.О. Черкасова // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2010. – № 3. – С. 110–115.
21. Холод В. В. Чотирихвекторна модель розвитку конкурентного статусу [Електронний ресурс] / В.В. Холод. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/68045.doc
22. Бурмака М.М., Бурмака Т.М. Управління розвитком підприємства на прикладі підприємств будівельної галузі): монографія / М.М.Бурмака, Т.М. Бурмака. – Харків: ХНАДУ, 2011. – 204 с.
23. Герасименко Ю. В. Управління конкурентним статусом підприємства [Електронний ресурс] / Ю. В. Герасименко, А. В. Бондаренко. - Режим доступу.: http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2011/Economics/10_96826.doc
24. Резніченко Д.В. Категоріальний апарат конкурентоспроможності соціально-економічної системи / Д.В. Резніченко // Інноваційна економіка. – 2012. – № 8. – С. 171-175.
25. Матвеев, В. В. Система понять, які характеризують конкурентний стан підприємства / В. В. Матвеев // Науковий журнал «Інтелект ХХІ». – 2014. – № 2. – С. 55 – 62.
26. Терованесова О.Ю. Конкурентний статус підприємства в системі наукових категорій / О. Ю. Терованесова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків : УДАЗТ, 2014. – № 48. – С. 153 – 158.
27. Яценко Б.І. Теоретичні основи інноваційного управління конкурентним статусом підприємств [Електронний ресурс] / Б. І. Яценко // Ефективна економіка : електрон. наук. вид.Дніпропетров.держ. аграрно-економічного ун-ту.– 2015.– №12.–Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=12&y=2015>
28. Кузьминчук Н. В. Формування конкурентного статусу підприємств машинобудування на основі ресурсно-діяльнісного підходу: концептуальні засади / Н. В. Кузьминчук, О. Ю. Терованесова // Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту. Сер. : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2016. – Вип. 8, ч. 1. – С. 135-141.
29. Моделювання конкурентного статусу у системі маркетингу підприємств / Павловська Л. Д., Косович О. В. // Імплементация наукових засад та перспективи досконалої маркетингової діяльності підприємств як ринково-орієнтованої концепції їх розвитку: колект. монографія / за заг. ред. проф. Павловської Л.Д. – Житомир: Вид. Євенок О.О., 2017. – С.30 – 56.
30. Орехова К. В. Моделювання впливу факторів фінансової безпеки на конкурентний статус машинобудівних підприємств / К. В. Орехова // Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій «Причорноморські економічні студії». Науковий журнал. – Одеса, 2017. Вип. 14. – С. 114–119.
31. Словник української мови: в 11 томах. – 1975. – Том 6. – С. 815.
32. Косович О.В. Економічний зміст та шляхи формування конкурентного статусу підприємства / О. В. Косович // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Серія: Економічні науки. – Спецвипуск. – 2013. – С. 178 – 184.

References:

1. Varava, L.M. & Afanasiev, Ye.V. & Mishchuk, Ye.V. (2018). *Aktualni problemy suchasnoho menedzhmentu: monohrafiia. Kryvyi Rih: Vyd. R.A. Kozlov*, 203. (in Ukr.)
2. Slovník ukraínskoi movy: v 11 tomakh (1978). *Tom 9*, 671 (in Ukr.)
3. Slovník ukraínskoi movy: v 11 tomakh (1973). *Tom 4*, 261 (in Ukr.)
4. Ansoff, I. (1989). *Strategicheskoe upravlenie. Moskva: Ekonomika*, 520 (in Russ.)
5. Ansoff, I. (1999). *Novaya korporativnaya strategiya. Sankt-Peterburg: Piterkom*, 416 (in Russ.)
6. Milner, B. (1999). *Teoriya organizatsii. Moskva: Infra-M*, 316 (in Russ.)
7. Lapin, Ye. V. (2002). *Ekonomicheskii potentsial predpriyatiya: monografiya. Sumy: ITD «Universitetskaya kniga»*, 310 (in Russ.)
8. Shinkarenko, V.G. & Bondarenko, A. S. (2003). *Upravlenie konkurentosposobnostyu predpriyatiya. Kharkov: Izd. KhNADU*, 188 (in Russ.)
9. Trydid, O.M. (2003). *Stratehiia rozvytku pidpriemstva v umovakh kryzy. Avtoref. na zdob. nauk. stup. d. e. n. Donetsk: DNU*, 32 (in Ukr.)
10. Ponomarenko, V.S. & Trydid, O.M. & Kyzym, M.O. (2003). *Stratehiia rozvytku pidpriemstva v umovakh kryzy. Kharkiv: Vydavnychi Dim «INZhEK»*, 328.
11. Vasylenko, V.A. & Tkachenko, H.I. (2003). *Stratehichne upravlinnia: navch. posib. Kyiv: TsUL*, 396. (in Ukr.)
12. Yvanov, Yu.B. & Tyshchenko, A. N. & Drobytko, N. A. & Abramov, O. S. (2004). *Konkurentosposobnost predpriyatiya: otsenka, dyahnostyka, stratehiya. Kharkiv: KhNEU*, 256.
13. Otenko, I. P. & Poltavska, Ye. O. (2005). *Upravlinnia konkurentnymy perevahamy pidpriemstva: monohrafiia. Kharkiv: KhNEU*, 212 (in Ukr.)
14. Sharovats, M. A. (2005). *Formirovanie i otsenka konkurentnogo statusa deystvuyushchikh predprinimatelskikh struktur. Avtoref. dis. na soiskanie uchenoy stepeni k. ekonom. nauk. Spetsialnost 08.00.05 «Ekonomika i upravlenie narodnym khozyaystvom: predprinimatelstvo». Sankt-Peterburg: Sankt-Peterburgskiy gosudarstvennyy inzhenerno-ekonomicheskii universitet*, 19 (in Russ.)
15. Dolzhanskiy, I.Z. & Zahorna, T.O. (2006). *Konkurentospromozhnist pidpriemstva. Kyiv: TsNL*, 384. (in Ukr.)
16. Skibitskiy, O. M. (2006). *Stratehichniy menedzhment. Kyiv: TsNL*, 312.
17. Cherniha, V.V. (2008). *Konkurentostiivist pidpriemstv ta mekhanizmy yui zabezpechennia: monohrafiia [vidpovid. red. O.D. Hudzynskiy]. Kyivskiy natsionalnyi unt tekhnolohii ta dyzainu, In-t pidhotovky kadriv derzhavnoi sluzhby zainiatosti Ukrainy. Kyiv: IPK DSZU*, 235 (in Ukr.)
18. Koretskiy, B. M. & Khopchan, M. I. (2008). *Zasady pobudovy alhorytmu metodyky otsinky konkurentnykh pozytsii subiekta hospodariuvannia u tranzitivnii ekonomitsi. Investitsii: praktyka ta dosvid*, 5, 39–44 (in Ukr.)
19. Kyrchata, I.M. & Poiasnyk, H. V. (2009). *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu pidpriemstva v hlobalnomu sere dovyschi. Kharkiv: KhNADU*, 160 (in Ukr.)
20. Filyppova, S.V. & Cherkasova, S.O. (2010). *Otsiniuvannia ta analiz konkurentospromozhnosti promyslovykh pidpriemstv yak osnovni funktsii upravlinnia protsesom yui orhanizatsiino-ekonomichnoho zabezpechennia. Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, 3, 110–115. (in Ukr.)
21. Kholod, V. V. (2010) *Chotyrokhevtorna model rozvytku konkurentnoho statusu. Retrieved from http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Economics/ 68045.doc* (in Ukr.)
22. Burmaka, M.M. & Burmaka, T.M. (2011). *Upravlinnia rozvytkom pidpriemstva na prykladi pidpriemstv budivelnoi haluzi. Kharkiv: KhNADU*, 204 p.
23. Herasymenko, Yu. V. & Bondarenko, A. V. (2011) *Upravlinnia konkurentnym statusom pidpriemstva. Retrieved from http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2011/Economic s/10_96826.doc* (in Ukr.)
24. Reznichenko, D.V. (2012). *Katehorialnyi aparat konkurentospromozhnosti sotsialno-ekonomichnoi systemy. Innovatsiina ekonomika*, 8, 171–175. (in Ukr.)
25. Matvieiev, V. V. (2014). *Systema poniat, yaki kharakteryzuiut konkurentnyi stan pidpriemstva. Naukovyi zhurnal «Intelekt XXI»*, 2, 55–62 (in Ukr.)
26. Terovanesova, O.Iu. (2014). *Konkurentnyi status pidpriemstva v systemi naukovykh katehori. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, 48, 153 – 158. (in Ukr.)
27. Yatsenko, B.I. (2015). *Teoretychni osnovy innovatsiinoho upravlinnia konkurentnym statusom pidpriemstv. Efektyvna ekonomika*, 12. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=12&y=2015> (in Ukr.)
28. Kuzmynchuk, N. V. & Terovanesova, O. Yu. (2016). *Formuvannia konkurentnoho statusu pidpriemstv mashynobuduvannia na osnovi resursno-diialnisnoho pidkhotu: kontseptualni zasady. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho nats. un-tu*, 8. 1, 135–141 (in Ukr.)
29. Pavlovska, L. D. & Kosovych O. V. (2017). *Modeliuvannia konkurentnoho statusu u systemi marketynhu pidpriemstv. Implementatsiia naukovykh zasad ta perspektyvy doskonalo. marketynhovo. diialnosti pidpriemstv yak rynkovo-orientovanoi kontseptsii yikh rozvytku. Zhytomir: Vyd. Yevenok O.O.*, 30–56 (in Ukr.)
30. Oriekhova, K. V. (2017). *Modeliuvannia vplyvu faktoriv finansovoi bezpeky na konkurentnyi status mashynobudivnykh pidpriemstv. Prychornomorskiy naukovy-doslidnyi instytut ekonomiky ta innovatsii «Prychornomorski ekonomichni studii». Odesa*, 14, 114–119.
31. Slovník ukraínskoi movy: v 11 tomakh. (1975). *Tom 6*, 815. (in Ukr.)
32. Kosovych, O.V. (2013). *Ekonomichniy zmist ta shliakhy formuvannia konkurentnoho statusu pidpriemstva. Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Seriya: Ekonomichni nauky. Spetsvypusk*, 178–184 (in Ukr.)

MISHCHUK Yevheniya Volodymyrivna,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting, Taxation,
Public Administration and Administration,
Kryvyi Rih National University,
Kryvyi Rih, Ukraine
tdutybz.077@gmail.com

ECONOMIC SECURITY OF THE COMPETITIVE STATUS: GENESIS OF CONCEPT

Abstract.

Introduction. The versatility and diversity of definitions of such concepts as “economic security” and “competitive status” generate the need for further development and improvement of the concept “economic security of competitive status” taking into account changes in theoretical and methodological approaches, methodology and views of modern scientists.

Purpose. The purpose of the article is to study the concept of “economic security of competitive status” and its place in the structure of economic security.

Methods. The article uses general scientific methods: analysis and synthesis, induction and deduction. To analyze the essence of the concept of “economic security of competitive status”, a descriptive approach was used.

Results. The concept of “economic security of competitive status” is considered. The main definitions of the term “competitive status” are defined in terms of the chronology of their appearance in scientific sources. The absence of evolution in scientific views on this term is revealed, which is associated with the duplication of definitions by different authors in the earlier and later periods. Based on the analysis of the lexical meanings of the words “competitive” and “status”, it is substantiated that the determination of competitive status as a certain competitive state is most appropriate. Analyzed the existing approaches to the definition of competitive status. Considered its features. The differences between the concepts of “market security”, “market component of economic security” and “economic security of competitive status” are shown. There is a contradiction in the existing approaches, which consists in applying to the definition of the competitive status of the process approach, and in its assessment - the static one. The expediency of applying to the understanding of the economic nature of security a competitive status at the same time static and process approaches is substantiated.

Originality. The classification of approaches to understanding the essence of competitive status has been added to the following classification criteria: by imperative concepts (a measure of determining a company's position in competition, identifying directly with a company's position, a company's position in competition, a prerequisite for achieving a certain level of competitive advantages, a comprehensive comparative characteristic of an enterprise relative to competitors); from the point of view of the resource approach (as the ratio of the actual and basic productivity of the use of resources, resource endowment, degree of provision of the enterprise with resources of all kinds); from the standpoint of taking into account various types of potential (internal potential, strategic potential, potential of competitors; resource potential, competitive potential, potential without specification) from the position of goal-setting (creating and maintaining competitive advantages, resisting environmental factors; maximizing profits, stable business income; capturing leading positions in the industry; anticipation of the opponent in achieving the goals set in a competitive market; without specifying the goal) other signs will determine a goal and objectives of the study. A definition of the economic security of a competitive status as a competitor's economic condition of an enterprise is proposed, in which a given level of economic results of all types is achieved (in the classical and non-traditional sense), not only its economic interests of a short, medium and long-term nature are realized freely, regardless of the influence of internal factors and the external environment and actions of stakeholders of any group, but also the interests of the staff and owners of this enterprise; it is assumed that all types of resources are used efficiently, the enterprise is able and able to withstand the consequences of the realization of the negative impacts of various origins without jeopardizing the current and strategic economic interests. Since the essence of economic security is a triune one, which also includes the imperative concept of “process”, then from the position of the process approach it is possible and expedient to investigate the economic security of competitive status. Specified is the direction of further research. The structure of its hierarchical levels has been improved.

Conclusion. Conducting unconditionally significant research by modern scientists does not exclude the need to further highlight important issues of processes and resource support for a given level of competitive status of enterprises through the prism of economic security.

Keywords: struggle; protection; hierarchy; economic security; classification; competitiveness; state; status; rivalry.

Одержано редакцією: 12.10.2018
Прийнято до публікації: 23.10.2018